

ENSAR ASLAN (2011) TÜRK HALK EDEBİYATI ANKARA: MAYA AKADEMİ YAYINEVİ, 437 SF., ISBN: 978 – 605– 5985– 10- 3.

*Prof. Dr. S. Dilek YALÇIN-ÇELİK**

Prof. Dr. Ensar Aslan'ın *Türk Halk Edebiyatı* adlı kitabı, 2011 yılında Maya Akademi Yayınevi tarafından Ankara'da yayınlanmıştır. Toplam 437 sayfadan oluşmaktadır. Kitap, başvuru niteliğinde monografik bir çalışmadır.

Türk Halk Edebiyatı adlı çalışma, “Sunuş”, “I. Bölüm: Türk Halk Edebiyatı ve Halkbilimi”, “II. Bölüm: Halk Edebiyatının Kaynakları”, “III. Bölüm: Türk Halk Şiiri”, “IV. Bölüm: Âşık Edebiyatının Kaynağı ve Oluşumu”, “V. Bölüm: Geleneksel Türk Seyirlik Oyunları”, “VI. Bölüm: Halk Edebiyatı ve Halk Bilimi Ürünlerini Derleme Usul ve Yöntemleri”, “Kaynakça” ve “Dizin” ana başlıklarından oluşmaktadır. Her ana başlık altında, alana ait bilgileri içeren, konuyu açıklayan ve örneklendiren alt başlıklar bulunmaktadır.

Prof. Dr. Ensar Aslan, kitabının “Sunuş” kısmında, kültürel çalışmalar bağlamında halk edebiyatı ve halkbilimi çalışmalarının önemini vurgulamaktadır. Ulusal kimlik oluşturulmasında ve milli kültürün devamlılığının sağlanmasında halk edebiyatı ve ürünlerinin kendine özgü metot ve tekniklerle araştırılması gerekliliği anlatıldıktan sonra kitabın plânı hakkında bilgi verilmiştir.

“I. Bölüm: Türk Halk Edebiyatı ve Halkbilimi” ana başlığı altında kaleme alınmıştır ve kuramsal bilgileri içermektedir. Burada, öncelikli olarak halk edebiyatı ve halkbiliminin tanımları yapılmış ardından halk kavramı açıklandıktan sonra halk edebiyatı kavramının doğuşu tartışılmıştır. Halk edebiyatının tarihsel gelişimi ve genel özellikleri ile diğer disiplinlerle olan bağı karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Türk halk edebiyatı konusu ile ilgilenenler bölümü okuduklarında kavram, kapsam ve yöntem hakkında ilk bilgileri alabilecek bir alt yapıya sahip olabileceklerdir.

II. Bölüm: Halk edebiyatının kaynaklarına ayrılmıştır. Burada kaynaklar, sözlü ve yazılı olmak üzere iki temel alt başlığa ayrıldıktan sonra ayrıca konu bölümlenmelerine gidilmiştir. Örnek vermek gerekirse, sözlü kaynaklar (sagu, koşuk, sav / atasözü, mitoloji); destan (Saka Türklerine ait destanlar, Oğuz Türklerine ait destanlar, Göktürk destanları, Uygur destanları, Kırgız Destanı, Cengiz Han destanı, *Dede Korkut Hikâyeleri* ve Anadolu destanları) olmak üzere ayrıca tek tek tanımlanarak örneklendirilmiştir. Dünya edebiyatlarından kimi önemli destanlar (*Gilgamesh Destanı*, *Kalevala Destanı*, *Homeros Destanları* ve *Şeyhname*) da anlatılarak karşılaştırmalı çalışmalar için bir veri sağlanmıştır. *Orhun Yazıtları*, Uygur metinleri, *Divan-ı Lügati't-Türk*, *Kutadgu Bilig*, *Atabetü'l-Hakayık*, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi* gibi yazılı kaynaklar üzerinde toplu olarak durulmuş, ayrıca cönk, mecmua, surnâme ve vilâyetnâmelerin bir halk edebiyatı araştırması için önemi vurgulanmıştır.

Sözlü kültürün ve halk edebiyatının en önemli kaynağı halk şiiridir. III. bölüm, “Türk Halk Şiiri” başlığı altında bu kısma ayrılmıştır. Burada öncelikli olarak tür ve şekil bilgisi üzerinde durulmuştur. Nazım birimi, ölçü (vezin) ve uyak (kafiye) hakkında bilgi verilmiştir. Bu ön bilgidен sonra halk şiiri, tür açısından üç kısımda incelenmektedir. Anonim tarzda yazılanlar (mani, türkü, ninni), Âşık tarzında

* *sdilek@hacettepe.edu.tr. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi. ORCID: 0000-0002-9366-8194

Gönderim tarihi: 16/09/2021 Kabul tarihi: 28/09/2021

yazılanlar (koşma, destan, ağıt, semai, varsağı, divan, selis, kalenderi, satranç) ve tekke ve tarikat şiirleri (ilahi, nefes, nutuk, devriye, şathiye). Bu bölüm daha ziyade teknik bilgilere ayrılmıştır. Böylece bu bölümü okuyan kişinin farklı şiir türlerini tanıyabilmesi amaçlanmıştır.

“IV. Bölüm: Âşık Edebiyatının Kaynağı ve Oluşumu” başlığını taşımaktadır. Burada, Âşık edebiyatının oluşum sürecine ışık tutulmaktadır. Ozanların yetiştikleri çevreler, bade içme motifi ve şiir söyleme geleneği ile Âşık fasıl ve karşılaşmaları tanımlandıktan sonra konu tarihsel bir perspektiften örnekleme metodu ile tekrar değerlendirilmiştir. XVI. yüzyıl öncesi Âşık edebiyatı toplu olarak genel bir şekilde anlatılmış, sonra yüzyıl yüzyıl ilerleyerek örnek şahsiyetler üzerinde durulmuştur. Örnekleme gerekirse, XVI. yüzyıl için, Hayali, Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan, XVII. yüzyıl için Âşık Ömer, Gevheri, Kayıkçı Kul Mustafa, Ercişli Emrah; XVIII. yüzyıl için Levni; XIX. yüzyıl için Erzurumlu Emrah, Âşık Dertli, Everekli Seyrani, Dadaloğlu, Çıldırılı Âşık Şenlik ve XX. yüzyıl için Kağızmanlı Recep Hıfzı, Müdami, Âşık Veysel Şatıroğlu, Murat Çobanoğlu üzerinde durulmuştur. Âşıkların önce hayatı anlatılmış ardından da şiirlerinden tipik örnekler verilmiştir. Bir önceki bölümde öğrenilen bilgiler, tarihsel perspektiften ve tipik şahsiyetler üzerinden yeniden tartışmaya açılmıştır.

V. bölüm, halk tiyatrosu konusuna ayrılmıştır. Geleneksel Türk seyirlik oyunları, Meddah, Ortaoyunu, Karagöz ve köylü temsilleri olmak üzere alt başlıklar halinde ele alınmıştır. Burada uygulanan yöntem, önce tanımlama ve kuramsal bilgi verme, ardından da örnekleme ile pekiştirme yoludur.

Derleme ve alan araştırması çalışmaları, halk edebiyatı ve halk bilimi çalışmalarının en temel yöntemlerinden birisidir. Bu nedenle, VI. Bölüm: Halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerini derleme usul ve yöntemleri konusuna ayrılmıştır. Bilindiği üzere sözlü kültüre dayanan halk bilimi çalışmalarının birinci ve ilk araştırma basamağı alan araştırması ve derleme yapılmasıdır. Bu temel kaynak doğru olarak elde edildikten sonra ancak modern eleştiri ve halk bilimi yöntemleri ile konu değerlendirilebilir ve derinleştirilebilir. Ulusal ve yerel bir çalışma, evrensel bir niteliğe bürünebilir. Bu mantıkla yola çıkan Prof. Dr. Ensar Aslan, ilgili bölümde alan araştırma metotları ile yazılı kaynaklardaki araştırma metotlarını anlatmaktadır.

Kaynakça, bu alanda çalışacak olanlar için temel metinlere ve referanslara ulaşmayı sağlayacak biçimde tasnif edilmiştir.

Türk edebiyatı ve Türk halkbilimi çalışanları için yazılmış genel bilgileri içeren kaynak kitaplar, geneli görebilmek açısından önemlidir. Bir araştırmacı için genel hakkında temel bilgi edinildikten sonra derinleşme sağlanabilmektedir. Prof. Dr. Ensar Aslan'ın *Türk Halk Edebiyatı* adlı çalışması bu kapsamda ele alınması gereken bir kaynaktır.